

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

КАМЕНСЬКИЙ Владислав Іванович

УДК 72.01

**ФОРМУВАННЯ КОЛОРИСТИЧНОГО ОБРАЗУ АРХІТЕКТУРИ
ХАРКОВА
(ВЕРСІЯ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ)**

18.00.01 – «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Харків – 2002

72.01
42.025.4
Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківському будівництва та архітектури Міністерства освіти та науки України, кафедра урбаністики.

Науковий керівник

доктор архітектури, професор
Кравець Володимир Йосипович,
Харківський державний технічний
університет будівництва та
архітектури,

зав. каф. образотворчого та
декоративного мистецтва

Офіційні опоненти:

доктор архітектури, професор
Єжов Валентин Іванович,
Київський Національний
Університет

будівництва та архітектури,
завідувач кафедри основ
архітектури

Кандидат архітектури, доцент
Трегуб Наталія Євгенівна,
Харківська державна академія
дизайну та мистецтв,
кафедра "Інтер'єр та обладнання"

Провідна установа Київська Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, кафедра історії, теорії архітектури та синтезу мистецтв Міністерства освіти та науки України, м. Київ.

Захист відбудеться **12** вересня 2002 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої Вченої ради Д.64.056.02 при Харківському державному технічному університеті будівництва та архітектури за адресою: 61002, м. Харків, вул. Сумська,40; у конференц-залі архітектурного факультету.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури за адресою: м. Харків, вул. Сумська,40

Автореферат розісланий "9" серпня 2002 року.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради,
Доктор технічних наук, професор

Шагін О.Л.

Актуальність роботи. Негативний вплив масового уніфікованого індустріального будівництва на життєве середовище людини набув неконтрольованого характеру. Це поставило під сумнів гуманістичний зміст досягнень науково-технічної революції. Здавалося б, раціонально організована діяльність на благо усього людства виявилась ірраціональною та непередбачуваною за своїми наслідками, які ставили під сумнів подальше існування як окремої людини, так і усього людства у цілому. Величезні житлові та промислові масиви поглинали сформоване століттями життєве середовище історичних міст, сільськогосподарські угіддя та недоторкану природу. Натомість, створювалось архітектурне середовище байдуже до культурно-історичної спадщини та природного оточення.

Неможливість повнокровного розвитку культурних традицій у новоствореному життєвому середовищі поступово призвело до ерозії соціальних основ існування суспільства. Були порушені не тільки міжособові зв'язки в середині соціума, але й сформовані століттями взаємовідносини людини з оточуючим його природним і культурним середовищем, яке не витримувало навали непродуманої урбанізації.

Досвід експлуатації подібних міст яскраво засвідчує, що ці житлові утворення не відповідають психологічним і культурним потребам людини. Це стосується функціонування людини як індивідуума і як члена суспільства. Причини цього кореняться в ігноруванні природно-кліматичних, етнічних та інших регіональних особливостей природного та культурного середовища. Універсалізація усіх багатьох проявів життя всього суспільства і окремої людини призвела до створення архітектурних комплексів, які залишають відчуття похмурої нудьги. Ідеал архітекторів "білий універсальний геометричний об'єм", відкритий сонцю та свіжому повітрю і оточений природною зеленню, перетворився на практиці у похмурий світ "сірих коробок". Епітет "сірі" у повному обсязі відображає те психологічне враження, яке викликають сучасні міста. Безбарвність, сірість сучасної архітектури сприймаються споживачем як зовнішні прояви убогства її внутрішнього змісту.

Таким чином, щоб повернути життєвому середовищу міст притаманні йому в минулому якості психологічного комфорту, необхідно відтворити традиції міських культур, які увібрали в себе багатовіковий досвід існування людської спільності в певних природних і культурних умовах. Однією з важливих складових міської культурної традиції є колористична культура суспільства, відтворення якої дозволить повернути предметно-просторовому середовищу міст багатобарвність і неповторність, підвищить емоційну виразність забудови.

Виходячи з викладеного вище, колористика архітектури Харкова становить у цьому аспекті цікавий матеріал, оскільки, з одного боку колористика міського середовища переживає глибоку кризу, а з іншого боку архітектурні та історичні величезний історико-культурний потенціал, який можливо виявити засобами архітектурної реставрації. Так,

Харків – це історична столиця Слобожанщини, великого за розмірами регіону на сході України, де сформувалась своєрідна колористична культура українсько-російської прикордонної зони. У спадок від недавніх часів залишилися величезні житлові масиви поточної забудови, де панує повна ахроматика, а також деградована доіндустріальна забудова, яка також втратила будь-який хроматичний образ, а зараз нескоординована кольорова практика формує агресивну строкатість забудови. Водночас, перед суспільством постає питання інтенсифікації використання міської території, що без застосування кольору неможливо.

Дійсно, загальновідомо, що світло і колір єдині візуальні агенти та основні категорії візуального середовища, що надають йому емоційне тло, на якому ми сприймаємо всі його складові. Тому колористичний клімат будь-якого міста, в першу чергу, залежить від спектрального складу сонячного світла, прозорості повітря і кольору рослинності, які визначаються кліматичними умовами регіону, а потім вже колористикою забудови. Але сучасна будівельна практика, не беручи до уваги природні умови, породжує хаотичність у колористичному середовищі міста, порушуючи його зорову екологію.

Водночас, колір – це могутній засіб архітектурної композиції і одна з категорій архітектурної форми. Розуміння цієї ролі кольору дозволяє керувати сприйняттям простору і корегувати небажані архітектурні диспропорції міського середовища. Питання дослідження кольору як однієї з категорій архітектурної форми та художньо-композиційного засобу в архітектурі, а також питання застосовування архітектурної поліхромії в масштабі житлових районів і міст висвітлюється в працях І.Араухо, Т.Белової, В.Борзот, Н.Велигоцької, Т.Гайдук, М. Гінзбург, О.Єфімова, В.Кравця, Г.Лашук, Б.Лассюсь, Л.Міронової, О.Пономарьової, О.Седака, Н.Трегуб та інш.

Колір – це соціокультурне явище, і сприйняття його людиною обумовлено приналежністю останньої до певної суспільної та етнічної групи, в культурному середовищі якої були сформовані кольорові символи подій реального життя. Вивченню кольорової культури як частини художньої культури присвячені праці І.Азіян, В.Бичкова, О.Железняк, С.Лемешева, Л.Міронової, В.Тернер, А. Ярошенко та інш. Аналізу етно-регіональних культурних колористичних традицій, а також можливостей їхнього розвитку в умовах сучасного містобудування присвячені праці Т. Гайдук, В.Єлізарова, Н. Деміденко, Ф. і М. Клеє, Ж.Ланкло, Нгуен Ба Данг, Я.Ногата, Р.Сігета, М.Туяа та інш.

Панування ахроматики в новій масовій забудові примусило суспільство з більшою увагою поставитись до колористичного рішення історичної забудови міст, з їх різноманітною архітектурною стилістикою. Питання, пов'язані з кольоровою характеристикою образу та стиля в архітектурі розвивали в своїх працях С.Алексєєв, Ю. Асєєв, А. Бунін, О.Кириченко, А.Ярошенко та т. інш.

Питання історико-культурного аспекту розвитку колористики українського міста торкались в своїх працях Ю.Асєєв, Г.Логвин, П.Толочко, М.Цапенко, В.Ясєвич та інш.

В працях дослідників О.Берченко, З.Петрової, В.Самойловича, С.Таранущенко, М.Щєпотєвої, В.Щєрбаківського, Ю.Хохла, П.Юрченка, наводяться обширні відомості щодо колористичних традицій українського народного житла.

Водночас, аналіз праць в царині архітектурної колористики дозволив виявити певну недостатність у вирішенні стратегічних задач, особливо на теренах України. Так, поза увагою дослідників, за виключенням С.Лемешева та А.Ярошенко, залишився аналіз впливу на розвиток місцевих колористичних традицій культурологічного фактору. Внаслідок цього поза увагою залишився Харків – великий історичний, науковий та промисловий центр України. В місті нараховується понад 500 пам'ятників архітектури з притаманними їм колористичними характеристиками. Цей поліхромний потенціал використовується безсистемно та не ефективно, що веде до великих втрат в художньо-естетичному образі міста.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами реалізується в тому, що дана робота розвиває дослідження функцій кольору у формуванні архітектурно художнього образу та колористичного формування предметно – просторового середовища, які проводяться на архітектурному факультеті ХДГУБА під керівництвом професора, зав. кафедрою образотворчого та декоративного мистецтва (ОДМ) В.Кравця більше 30 років. Дана дисертація поширює та поглиблює проблематику досліджень, які порушують питання середотворення.

Таким чином, тема даної роботи знаходиться в руслі актуальної тематики наукових та методичних планів університету, архітектурного факультету. Дана наукова робота (0202V002334) виконана у рамках загальної теми (0102V001359).

Мета дослідження, згідно з засад праці, полягає в побудові часо-просторової моделі історичного розвитку архітектурної колористики Харкова від заснування міста до сучасного стану, а також визначення можливих напрямків розвитку даної моделі на шляху до підвищення естетичного рівня архітектурно – художнього образу сучасного міста.

Для досягнення цієї мети дослідження вирішуються такі **задачі**:

1.Відтворити динаміку історичного розвитку колористичної палітри міста, встановити фактори, що впливають на її творення, ієрархічні, структурні зв'язки у системі поліхромії між оточуючим середовищем, місцевими традиціями колористики, архітектурною поліхромією об'єктів як елементів цього середовища, а також значними соціокультурними процесами, які відбуваються в ньому, тобто:

- встановити кореляцію архітектурної колористики Харкова та кольорів природного оточення, виявити механізм взаємодії природного ландшафту, та колористики архітектурного простору;

- проаналізувати роль, котру відіграє національна колористична культура регіону в формуванні колористики архітектури Харкова;
- проаналізувати регіональні особливості колористики архітектурних стилів як відображення соціокультурного процесу.

2. Виявити в запропонованій моделі системи архітектурної колористики Харкова головні системоутворюючі елементи, тобто її генетичні корені, первісно притаманні їй кольорові елементи. Встановити функції і цілі колористики в архітектурно-художньому образі міста, структуру зв'язків елементів і перспективні можливості розвитку традицій, закладених в основі системи колористики.

Об'єкт дослідження: архітектурна колористика Харкова в її історичному розвитку.

Предмет дослідження: часопросторова і якісна структура архітектурної колористики міста Харкова і колориметрична структура її палітри.

Межі дослідження. Вибір об'єкта дослідження обмежений власне територією міста. Хронологічно дослідження охоплює час від заснування міста до сучасного стану.

Методика дослідження оснований на проведенні композиційного та колориметричного аналізу конкретних історичних об'єктів та дослідженні архівних та літературних джерел.

Наукова новизна роботи полягає у введенні в науковий обіг історико-культурного знання об архітектурній колористиці міста Харкова та у пріоритетній побудові часопросторової моделі її розвитку, реалізованого у великому за об'ємом масиві конкретних колористичних даних. Вперше проаналізований у часі процес взаємодії інтернаціонального та національного в колористиці архітектурного середовища Харкова та описаний механізм їх взаємодії у формуванні архітектурного образу.

Практична цінність результатів дослідження полягає у можливості використання їх:

- у створенні методики колористичної реставрації, ревалоризації і реконструкції пам'ятників архітектури та містобудування;
- у створенні нормативів та методичного забезпечення проектування кольорового середовища Харкова у сучасних умовах;
- у розробці та впровадженні рекомендацій для колористичного рішення існуючих житлових комплексів;
- у розробці архітектурно – реставраційних завдань реконструкції пам'ятників архітектури;
- у створенні нових та вдосконаленні існуючих учбових курсів по архітектурній колористиці, її теорії, історії та практичному втіленню.

Апробація роботи. Основні положення і висновки дисертації представлялись в доповідях і повідомленнях на науково-методичних конференціях професорсько-викладацького складу та аспірантів Харківського державного технічного університе-

ту будівництва та архітектури у 1998-2002 рр., конференції, присвяченій 200-річчю Харківської єпархії Української Православної церкви (Харків, 1999р.) та Шостих Суцзовських Читаннях (Харків, 2000р.), а також на Міжнародних конференціях:

- Четверті Слобожанські Читання (Харків, 2001 р.);
- Конференції, присвяченої 10-річчю Незалежності України (Харків, 2001 р.).

Результати дослідження впроваджені у розробку проекту зовнішньої обробки Молитовного будинку ЕХБ по вул. Л.Чайкіної в м. Харкові, проекту кольорового рішення корпусів санаторію “Роща” у Харківській області.

Публікації по темі. Результати дисертації опубліковані в 12 статтях: із них 11 – у фахових виданнях.

Особистий внесок пошукувача. У статтях 1, 2 (дивись список на стор. 17) пошукувач до наукового обігу уперше впроваджує великий масив систематизованого фактичного матеріалу.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків загальним об'ємом 152 сторінки тексту, списку використаних джерел 148 найменувань та 45 таблиць ілюстрацій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, вказується на важливість відродження колористичних традицій міст України, які, на жаль, занедбані, що і викликає потребу створення цілісної картини змін, які відбувались у колористичному архітектурному просторі Харкова впродовж історично тривалого часу. Розглянутий сучасний стан проблем, міра її вивченості, а також сформульовано мету і основні завдання роботи, визначено об'єкт, предмет та межі дослідження, охарактеризовано наукову і практичну цінність одержаних результатів.

У першому розділі “Стан досліджуваності колористики Слобожанщини і Харкова та методика дослідження”, розкрито стан вивченості проблеми архітектурної колористики у сучасній науковій теорії та практиці, дана загальна характеристика методики проведених досліджень, проведене дослідження кольорового клімату природного середовища України, колористики української народної архітектури, а також історичного розвитку архітектурної колористики українського міста. Окремо аналізуються особливості природного кольорового середовища та традиційної народної колористичної культури Слобожанщини.

У рішенні поставлених у дослідженні задач автор спирався на досягнення І.Араухо, Т.Белової, В.Борзот, Н. Велигоцької, Т.Гайдук, М. Гінзбург, О.Єфімова, В.Кравця, Г.Лашук, Б.Лассюсь, Л.Міронової, О.Пономарьової, О.Седака, Н.Трегуб, які досліджували колір, як засіб архітектурної композиції і категорії архітектурної форми, а також на праці Азізьян, В.Бичкова, О.Железняк, С.Лемешева, Л.Міронової, В.Тернер, А. Ярошенко, які досліджували кольорову культуру суспільства, та на нау-

ковий доробок Т. Гайдук, В. Єлізарова, Н. Деміденко, Ф. і М. Клєс, Ж. Ланкло, Нгуєн Ба Данг, Я. Ногата, Р. Сігета, М. Туяа, а також на праці С. Алексєєва, Ю. Асєєва, А. Буніна, О. Кириченко, А. Ярошенка пов'язані з характеристикою архітектурно - художнього образу, на праці Ю. Асєєва, Г. Логвина, П. Толочко, М. Цапєнка, В. Ясєєвича, які торкались питань історико – культурного аспекту розвитку архітектурної колористики українського міста, на результати досліджень колористики народної архітектури України, які отримали О. Берченко, З. Петрова, В. Самойлович, С. Таранущенко, М. Щєпотєєва, В. Щєрбаківський, Ю. Хохол, П. Юрченко.

Конкретно автор спирався головним чином на тези Л. Миронової про побудову палітри етнічних колористичних культур, праці С. Лємєшева та В. Самойловича про етнічні колористичні традиції народного житла України, А. Ярошенка про колористичні палітри міст України, В. Кравця про побудову структури кольорової гармонії. Крім цього основні дані, на яких базуються висновки були отримані шляхом вимірювання колористичних характеристик за системою МКО – 1960 р. харківської забудови. Вимірювання проводились за допомогою таблиць – колориметра виконаних у С. – Петербурзі під керівництвом Л. Абрамова. Класифікація отриманих за допомогою вимірювання колористичних характеристик проводилась за колориметричною рівноконтрастною вимірювальною системою В. Кравця.

Методологічно автор побудував процедуру дослідження спираючись на системний підхід, та методи структуралізму за С. Леві – Строссом, які передбачають поперше – збір фактологічного матеріалу, по-друге – встановлення зв'язків, по – третє – синтезування елементів на підґрунті цих зв'язків у єдиний об'єкт дослідження (структуру – С. Леві - Стросс). Крім того методологія дослідження передбачала пошук впливу головних чинників утворення, генези, функціонування задля досягнення якихось цілей подальшого розвитку.

Такими чинниками було виявлено: колористичні характеристики природного оточення регіону, психофізіологічні механізми сприйняття та адаптації людини до цих умов, етнічні традиції колористичної культури, які утворились в процесі цієї адаптації, використання будівельних та оздоблювальних матеріалів, конфесійні та інші ідеологічні важелі духовного життя, адміністративний тиск та культурні впливи сусідніх спільнот, розвиток суспільного життя та засобів виробництва та будівництва та т. і. Зрозуміло, що розгляд проблеми за цією методологією починається аналізом колористики природних умов регіону.

Кліматичні умови в Україні змінюються з півночі на південь і з сходу на захід. Результуючим вектором цих кліматичних змін є напрям з північного заходу до південного сходу. В тому ж напрямку зростає кількість ясных сонячних днів, змінюється характер ґрунту і рослинний покрив. Тому кольорова палітра природного середовища також змінюється в цьому напрямку. Від вічнозелених лісів Полісся до різнобарвної (завдяки сезонним змінам) степові рослинності південного сходу.

В розділі зазначається, що вектор змін кліматичних умов знайшов своє відображення в змінах хроматичної палітри народної архітектури, що було виявлено С.Лемешевим. Домінування сіро-чорного кольору на північному заході поступово змінюється домінуванням білого кольору на південному сході. Розташовані в середині цього вектора Карпати, Поділля, Середнє Подніпров'я та Слобожанщина знаходяться в найбільш сприятливій в Україні ситуації з точки зору розвитку колористики народної архітектури. У формуванні кольорового клімату довкілля цього регіону приймають участь кольори лісової та степової зон. Водночас, широкий вибір природних будівельних матеріалів та порівняно м'який клімат дозволили уникнути домінування в архітектурній палітрі ахроматичних кольорів, які панують на південному сході та північному заході. До того ж, в цих регіонах в палітрі життєвого простору досягнуто рівноваги між екологічними та символічними функціями кольору, що урізноманітнює поліхромне рішення архітектури народного житла.

В той же час, на відміну від монотонного рельєфу північного заходу і південного сходу, рельєф в цій зоні помітно змінюється від Карпатських гір і глибоких річкових каньйонів Поділля до переважно пласкої поверхні Слобожанщини, змінюючи домінування зеленого (рослинність) на домінанту синього (небо) кольору у краєвиді.

В розділі виявлено, що зворотна залежність домінуючих кольорів народної архітектури від кольорів природного оточення в кожному регіоні лісостепової зони і Карпат приводила до створення неповторної колористичної палітри. Так, домінуючий червоний колір народної архітектури Карпат і Поділля поступово змінюється в архітектурній палітрі Слобожанщини домінуючим жовтим кольором. Таким чином, автором виявлений вектор змін колористики народної архітектури України, який перетинає країну з заходу на схід, від Карпат до Слобожанщини. В розділі зазначається, що колористика архітектурного середовища міст України на час заснування Харкова вже мала багатовікові традиції. Так, в основі архітектурної палітри міст завжди знаходилась гармонійна контрастна гама, яка включає кольори архітектури та природного оточення. Внаслідок цього, в архітектурному середовищі міст переважав принцип контрастної вписуваності кольорів архітектури у кольорову палітру ландшафту, в результаті чого утворювалась контрастна гармонійна гама.

Вплив українського бароко на формування архітектурного середовища міст Слобожанщини обумовив панування в архітектурній палітрі колористичної контрастної гами з двох пар протилежних кольорів: синього та жовтого а також червоного та зеленого. Водночас, ця колористична гама в Слобожанщині зазнала впливу колористичної культури Московської держави, що призвело до домінування червоного кольору в архітектурній палітрі міст.

Натомість, в колористичній палітрі народної архітектури Слобожанщини червоний колір майже не живається. Символічний зміст червоного кольору в контексті слобожанської культури пов'язаний здебільшого з військовими ритуалами. Основою колористичного рішення слобожанського життєвого середовища є синьо-жовто-

зелена гама разом з ахроматичним білим кольором. Ця четвірка кольорів виконувала символічні, екологічні та гармонійні функції кольору і складалась з кольорів архітектури та ужиткових предметів в інтер'єрі.

Головну символічну роль в сакралізації архітектурного простору грали ахроматичні чорний та білий кольори разом з червоним кольором, який символізував життєву енергію. Червоно-зелена гама кольорів символізувала важливі для сільськогосподарської культури Слобожанщини сезонні цикли відродження природи.

В розділі зазначається, що колористична культура Слобожанщини – це засіб пристосування етносу до колористичного клімату природного оточення. Водночас, стверджується, що архітектурна колористика Слобожанщини, як народна, так і елітарно-міська, формувалась під впливом природного середовища і колористичної культури суспільства.

У другому розділі “Колористика архітектури Харкова – культурного та промислового центру Російської Імперії” аналізується історичний розвиток колористики архітектурного середовища Харкова на протязі XVII – поч. XX ст. В розділі висвітлюються два важливі етапи розвитку Харкова: формування міста в XVII – XVIII ст. та розвиток його як культурного та промислового центру в XIX – на поч. XX ст.

В розділі зазначається, що архітектурне колористичне середовище Харкова з перших років існування міста було сформовано на основі колористичної культури доби українського бароко, яке поєднало досягнення європейських елітарної та української народної культури.

Палітра архітектурного середовища первісного українського поселення базувалась на двох гармонійних гамах – контрастній та нюансній. Нюансна гама була створена жовто-зеленим і зеленим кольором, які містились в кольорах рослинності і житлової архітектури. Контрастна гама складалась з двох протилежних кольорів: жовтого та синього, за системою В. Кравця – 54 пороги кольорового відчуття ($\Delta L = 54$ п). Ці кольори містились в кольорах житлових, культових і оборонних споруд та кольорах неба. Білий колір стін головних будівель ілюзорно видавався вперед порівняно з жовтими та сірими кольорами фонові забудови. Така ілюзорна руйнація простору відповідала мистецьким засадам бароко.

В розділі зазначається, що формування Харкова як міста почалось з розподілу території поселення на дві функціональні зони, першу з яких було відведено під фортецю, де домінували різні відтінки червоного кольору, а іншу залишили під житлову забудову, палітра якої будувалась на сполученні кольорів природних будівельних матеріалів (охристо-жовтих, жовто-зелених, сріблясто-сірих, білих та інш.) і природної зелені.

Після заснування Харківської фортеці з середини XVII ст. колористичне середовище міста почало відчувати вплив московської культури. З часом цей вплив став домінуючим інокультурним впливом, майже відокремивши Харків від загальноєвропейського культурного процесу. Результатом цього впливу в XVII ст. було зменшен-

ня частки природної зелені в центрі міста і забудова його червоно-помаранчевими цегляними будинками, що призвело до заміни існуючої нюансної гами на контрастну. Ця гармонійна контрастна гама складалась з жовто-зеленого, червоно-помаранчевого кольорів забудови та синього кольору неба ($\Delta L = 36$ п). В кінці XVIII ст. червоний колір дахів імперських адміністративних будинків передував появі на початку XIX століття церковних куполів зеленого кольору, притаманних добі українського бароко ($\Delta L = 54$ п). Водночас червоний колір будівель адміністрації був тісно пов'язаний у слобожанській культурі з військовою символікою, тому сприймався адекватно. Жовтий колір забудови склав контрастну гармонійну гама (двійку) ($\Delta L = 54$ п) з синім кольором даху гостинного двору кінця XVIII століття. Таким чином, розвиток палітри архітектурної колористики Харкова в XVII – XVIII відбувався на основі органічної взаємодії двох культур.

В першій третині XIX ст., в добу панування ампіру, в палітрі новобудов Харкова з'являються кольори, які, за винятком рожевого, близькі до кольорів, домінуючих в палітрі народної архітектури Слобожанщини. Цей процес відбувається під впливом кольорової культури Російської Імперії, яка в той час спиралась на палітру природних кольорів. До того ж, традиційний білий колір зберігали міські доміанти - дворянські садиби та церкви. Таким чином, кольоровий клімат архітектури міста майже не змінився. Водночас, невиразність блідих кольорів огорожуючих конструкцій робила їх монотонним тлом для виступаючого білого декору, а також нейтральним щодо функцій архітектури. Найбільш активно діючий на психофізіологічний стан людини рожевий колір вкрив стіни Університету.

Планувальні особливості класицистичного періоду виключають взагалі природну зелень з вуличної мережі міста. Тому кольорові гами архітектурного середовища Харкова складаються головним чином з кольорів неба та забудови. В цей період архітектурна колористика Харкова базується на гармонійній контрастній гамі (трійці) червоно-помаранчевого, жовто-зеленого та синього кольорів (який з'являється в 40-х роках XIX ст.) ($\Delta L = 36$ п), а також на гармонійній контрастній гамі жовтого та синього кольорів ($\Delta L = 54$ п).

В період панування еkleктики і модерну, у другій половині XIX – початку XX ст., в палітрі новобудов Харкова переважає червоно-помаранчевий колір неотинькованої цегли, із включенням великих площин сірого кольору. Поступово міські доміанти – культові споруди починають набувати охристо - жовтий та помаранчево-червоний кольори, які не мали в слобожанській культурі адекватного сакрального змісту. Тільки найстарші парафіяльні церкви зберігають історичний білий колір. До того ж, в забудові міста з'явилися кольори, символіка яких сприймалась лише носіями елітарної культури (оливково-сірий, різні відтінки зеленого, шоколадний і т.д.). Водночас, в цей період змінюються кольори народної архітектури на міських околицях: з'являються хати з синіми стінами, на яких залишається жовтий декор.

Більшість цегляних споруд були за своїми функціями зовсім новим явищем для міста. Це були заводи, політехнічні навчальні заклади і залізничні споруди. Червоний колір, який містився в кольорі цегли, дозволяв створити зону підвищеної працездатності навколо підприємств і навчальних закладів. З часом, панування новобудов червоного кольору стало майже повним. Але ще в кінці XIX ст. та початку XX ст. завдяки зміни планувальних прийомів колористична гама архітектури Харкова включає і природну зелень, яка пом'якшує вплив на людину червоного кольору. Водночас, кольори зелені складають гармонійну контрастну гаму ($\Delta L = 36$ п). з кольорами цегляної архітектури і неба. Жовтий колір архітектури в цей період складав гармонійну контрастну гаму ($\Delta L = 54$ п) з синіми кольорами неба і еkleктичної архітектури кінця XIX ст.

На початку XX ст. в кольорах архітектури з'являється зелено-голубий колір, який складає разом з червоно-помаранчевим кольором червоної цеглі гармонійну контрастну гаму ($\Delta L = 54$ п).

В розділі зазначається, що такі функції кольорової палітри архітектури Харкова, як образно-ідейна, кодовою "маркировки" виділення композиційних вузлів, орієнтації, гармонійна та комфортна, формоутворююча, тектонічна, пов'язана з функцією архітектури, були впродовж розглянутого періоду реалізовані в контексті регіональної та інтернаціональної колористичних культур. Водночас впродовж зазначеного періоду розвиток архітектурної колористики Харкова відбувається за рахунок пригнічення етнорегіональної архітектурної палітри особливо на містобудівному рівні. Водночас, тон жовтого кольору зсувається в бік жовтого, притаманного народній архітектурі.

У третьому розділі "Поліхромія архітектури Харкова в ХХст." аналізуються найважливіші етапи в розвитку архітектурної колористики міста в нашому столітті. Перший етап охоплює період розвитку міста як столиці Радянської республіки (1917 – 1934рр.). Другий етап обмежений часом, який передує Великій Вітчизняній війні (1934 – 1941 рр.), а також періодом післявоєнної реконструкції господарства країни (1945 – 1950рр.). Третій етап висвітлює період панування індустріального будівництва (1950 – 1990 рр.), та сучасний стан архітектурної колористики Харкова.

В розділі зазначається, що на початку 20 – 30-х років архітектурний простір Харкова складався з ахроматично сірих конструктивістських новобудов, переважно охристо-жовтих будинків дореволюційного періоду та переважно червоних споруд агітаційного дизайну. Якщо сірий колір будинків являв собою символ нової "індустріальної" архітектури, то червоний колір символізував взагалі новий тип відносин людини і суспільства.

Головною функцією архітектурного простору в цю епоху була організація масових народних зібрань. Тому можна вважати, що функція кольору, пов'язана з функцією архітектурного об'єкту (споруд агітаційного дизайну), для архітектурного простору була виконана. Водночас, функціональне призначення окремих будинків не

було підкреслено, а організуюча роль архітектурних домінант в цей період була знівельована, бо основним кольором в архітектурному середовищі міста став ахроматично сірий.

Поява в архітектурному просторі міста домінуючих червоних кольорів споруд агітаційного дизайну та деталей архітектурної пластики червоно-помаранчевого кольору супроводжувалось збільшенням частки природної зелені в забудові міста. Цей процес розпочатий в кінці XIX століття набув великого розвитку на протязі усього XX ст.

Таким чином, як на рівні окремої споруди, так і забудови міста загалом, колористичний образ в цей період базується на основі контрастної гармонійної гами, яка складається з двох протилежних кольорів: червоного та зеленого ($\Delta L = 54п$), а на містобудівному рівні панувала гармонійна гама (трійця) ($\Delta L = 36п$), яка складалась з червоно-помаранчевого, жовто-зеленого (зелені насадження) та синього (неба).

В 50 рр. ахроматичний сірий колір поступово зникає із палітри новобудов. Його місце займають ясно-жовті кольори класицизуючої архітектури. Цей процес набуває тотального характеру у часи відбудови народного господарства після Великої Вітчизняної війни. Ясно-жовті кольори, на відміну від забрудненого червоно-помаранчевого кольору післявоєнних руїн, стають символом архітектури мирного часу, символом відбудови, надаючи міському простору рис святковості завдяки емоційному впливу кольору. До того ж, жовтий колір є близьким за тоном до кольору народної архітектури Слобожанщини та традиційним для палітри міської архітектури Харкова і його асоціативний зв'язок з текучими матеріалами допомагає адекватно сприймати текучі форми багато декорованих стінових конструкцій будинків повоєнних років.

Жовтий колір новобудов на рівні окремої споруди та на містобудівному рівні, разом з синім кольором неба склав контрастну гармонійну пару, гаму ($\Delta L = 54п$) з двох протилежних кольорів: жовтого і синього. Водночас, ряд конструктивістських будинків, а також деталі архітектурного декору новобудов фарбують в охристо-червоний колір, який разом з кольором природної зелені на рівні окремої споруди утворив гармонійну контрастну гаму з двох протилежних кольорів: червоного та зеленого ($\Delta L = 54п$), а на містобудівному рівні разом з кольором неба та жовтим кольором забудови утворив контрастну гармонійну гаму (трійцю) ($\Delta L = 36п$).

З деякими змінами ці гами збереглись і в 60-ті рр. Так, до домінуючих жовтих кольорів індустріальної забудови, які змінили червоно-цегляні будівлі і разом з кольором неба складають гармонійну контрастну гаму, додалися охристо-червоний, охристо-рожевий (червоно-помаранчевий), синій, зелено-синій та зелені кольори стін і декору. Ці останні кольори складають гармонійні контрастні гами з та кольорами природної зелені і між собою: червоно-помаранчевого та синьо-зеленого ($\Delta L = 54п$), червоного і зеленого ($\Delta L = 54п$), синього та жовтого ($\Delta L = 54п$).

У 70-ті р.р. велетенська міць індустріального домобудування створила клоновані масиви районів – спалень, архітектура яких була сірою в прямому та переносно-му значенні. У 80-ті роки новобудови взагалі втрачають будь-який, окрім ахроматично-сірого, колір. Одночасно, в архітектурній палітрі міста збільшується частка червоного кольору за рахунок збільшення кількості споруд агітаційного дизайну, які розміщувались серед природної зелені, кольори яких складають між собою контрастну гармонійну гаму ($\Delta L = 54п$).

В 90-ті роки зникнення червоного кольору із споруд агітаційного дизайну співпало з появою в палітрі архітектурного простору міста Харкова червоного і червоно-помаранчевого кольору новозбудованих житлових та торговельних споруд. Ці кольори в масовій свідомості слобожан пов'язані з доіндустріальною добою, а також символізують європейські стандарти життя. Водночас, в цей період в забудові міста з'являються кольори, символічний зміст яких адекватно сприймається лише в контексті колористичних культур інших країн (чорний фронтон корейського центру та малинова покрівля центру в'єтнамської громади та т.і.). До того ж в історичному центрі наприкінці сторіччя, з'явилась велика кількість споруд торговельного дизайну, які внесли в архітектурне середовище міста композиційну і колористичну строкатість.

В розділі зазначається, що на початку XXI ст. в районах садибних новобудов 90-х років збільшується частка природної зелені. Водночас, в палітрі міста в 90-х рр. починають з'являтися жовті, жовто-зелені та сині кольори забудови. Таким чином, на початку XXI ст. колористика архітектури Харкова буде базуватися на колористичних гамах: червоного-зеленого ($\Delta L = 54п$), синьо-жовтого ($\Delta L = 54п$) та червоно-помаранчевого-синього-жовто-зеленого кольорів ($\Delta L = 36п$).

В розділі робиться висновок, що образно-ідейна, кодової “маркіровки” виділення композиційних вузлів, орієнтації, гармонійна та комфортна, формоутворююча, тектонічна, пов'язана з функцією архітектури функції кольору, були впродовж XX ст. реалізовані в контексті регіональної та інтернаціональної колористичних культур. Водночас, впродовж зазначеного періоду відбувається поступове відтворення кольорової палітри архітектури, яка є основою етнорегіональної колористичної культури Слобожанщини.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження автором було виявлено декілька важливих важелів процесу формування колористичного обличчя архітектурно-художнього образу Харкова. Головними з них є колористичні характеристики кліматичних та ландшафтних умов регіону, психофізіологічні механізми сприйняття та адаптації людини до цих умов, етнічні традиції колористичної культури, яка утворилась в процесі цієї адаптації, будівельні та оздоблюючі матеріали, конфесійні та інші ідеологічні важелі духовного життя, адміністративний тиск та культурні впливи сусідів, розви-

ток засобів виробництва та будівництва. Враховуючи вплив всіх цих важелів автор отримав та увів у науковий обіг такі результати.

1. Основою колористичної палітри архітектурного середовища Харкова є палітра етнорегіональної колористичної культури Слобожанщини. Основу слобожанської культури склала колористична українська національна культура, народна і елітарна, яка зазнала адаптуючого впливу природного та культурного середовища регіону. Завдяки цій адаптації в міському середовищі Харкова з одного боку було досягнуто стану етно-ландшафтної рівноваги в царині зорової екології, а з іншого склалися умови для подальшого розвитку колористики архітектури, завдяки взаємодії регіональної та інтернаціональної колористичних культур.

Таким чином, основою колористичної палітри архітектурного середовища міста стала колористична контрастна гармонійна гама з двох протилежних кольорів: синього і жовтого, а також гармонійної нюансної гами: жовто-зеленого та зеленого кольорів. Синій колір переважно містився у кольорах неба, жовто-зелений та жовтий в кольорах архітектури, а зелений в кольорах природної зелені. До того ж, колористичне рішення окремого житлового будинку Слобожанщини, як і усього лісостепу, було підпорядковано добовій динаміці зміни спектрального складу сонячного освітлення. Світлотіньові градації базувались на гармонійних контрастних гамах з двох пар протилежних кольорів: синьо-жовтого та помаранчево-червоного-синьо-зеленого.

2. Розвиток колористики архітектури Харкова, підкоряючись закономірностям розвитку світової колористичної культури відчув її вплив. Так, початок кожного періоду розвитку архітектурної колористики Харкова починався з домінування у архітектурній палітрі новобудов та у кольорах перефарбованих існуючих будинків червоного кольору. Такі процеси відбувались в кінці XVII ст., в кінці XVIII ст., в першій та другій половині XIX ст., на початку 20-х, 50-х, 60-х та 90-х років XX ст. При цьому, в поліхромному середовищі міста порушується стан етноландшафтної рівноваги, тобто кольорова гармонія яка відновлюється лише за рахунок збільшення частки зеленого кольору в забудові міста (в кольорах природної зелені та архітектури). Кольори природної зелені, завдяки сезонній динаміці змін від жовтого до червоного та зеленого і жовто-зеленого, складають гармонійні гами як з червоним, так і з червоно-помаранчевим кольором. Водночас, в результаті проведеного дослідження було виявлено, що жовтий колір відновлюється в архітектурі міста на протязі всього періоду його існування, незалежно від впливу культурно-історичного процесу. Сині кольори з'являються у забудові в кінці майже кожного періоду розвитку архітектурної колористики міста. Ті кольори, які не складають контрастної гармонійної гами з кольорами природного оточення, поступово зникають із колористичної палітри Харкова. Таким чином, з самого початку існування гармонійні колористичні сполучення кольорів архітектури і природного довкілля грали вирішальну роль у формуванні життєвого середовища міста, забезпечуючи реалізацію гармонійної і комфортної функції кольору.

3. Аналіз кольорової палітри архітектури Харкова на протязі усього періоду існування міста показав, що домінуючі кольори стін будівель різного функціонального призначення відтворювали як кольори архітектури слобожанського народного житла, так і кольори, поява яких обумовлена взаємодією колористичного рішення архітектури цього житла і добовими змінами спектрального складу сонячного світла. Так, домінуючими кольорами стін будівель міста є жовтий, червоно-помаранчевий, блакитно-зелений, синій та ахроматичний білий. Водночас, ахроматично білий колір, відтворення якого в кольорах новобудов було обмежено інтеркультурними колористичними впливами на протязі всього існування міста, вкриває переважно фасади, звернуті на сонячні румби, як і в народному слобожанському житлі. Внаслідок цього, світлотіньові градації, які виникають на білих фасадах вдень, базуються на контрастній гармонійній гамі з двох протилежних кольорів: жовтого та синього.

Таким чином, колористичний образ архітектурного середовища Харкова являє собою розгорнутий у просторі та часі колористичний образ народного житла Слобожанщини.

4. Розвиток кольорової палітри архітектурного середовища Харкова на протязі всього періоду існування міста з ХУІІ ст. по наш час відбувалась у формі, обумовленій етнорегіональним культурним контекстом Слобожанщини. Так, основу кольорової палітри архітектури Харкова склала гармонійна колористична гама, символічне значення якої в контексті етнорегіональної колористичної культури ототожнюється з комфортним житловим середовищем. Безперервне відновлення цієї гами мало на меті збереження комфортності житлового середовища незалежно від зовнішніх впливів. Водночас, розвиток колористики архітектури Харкова, викликаний інтеркультурними колористичними впливами, в архітектурній палітрі міста під впливом етнорегіональної колористичної культури, набув вигляду взаємодії між червоним і зеленим кольорами. Символічне значення взаємодії цих кольорів в контексті слобожанської культури пов'язано з природними циклами відродження життя, важливими для сільськогосподарського суспільства.

Натомість, поява в архітектурному середовищі міста кольорів, символічна та образотворча функція яких не може бути реалізована в контексті слобожанської колористичної культури, є випадковою, і надалі ці кольори не відновлюються в архітектурній палітрі. Так відбулося з червоним кольором дахів і сірим кольором цоколів, які з'явилися у першій половині ХІХ ст., та брунатним кольором стін в кінці ХІХ ст., які символізували кольори природних будівельних матеріалів, що не зустрічаються в Слобожанщині.

5. Колористичне зонування міст відбувається під впливом слобожанської етнорегіональної колористичної культури, яка враховує вплив кольору на психофізіологічний стан людини. Так, поява нової містоутворюючої функції, чи нового, перспективного типу архітектурних споруд в життєвому середовищі Харкова співпадає з новим періодом розвитку колористики архітектури міста, тому в контексті слобожанської

колеристичної культури цей процес пов'язаний з символікою червоного кольору, який символізує життєдайну енергію, без участі якої неможливо продовження життя. Одночасно, червоний колір збуджуючи впливає на психофізіологічні процеси в організмі людини, створюючи навколо новобудов середовище, яке стимулює підвищену працездатність. Натомість, жовто-синьо-зелена колеристична гама архітектурних споруд, в яких розміщені традиційні для міста функції, створює комфортне середовище завдяки збалансованому впливу на психофізіологічний стан людини. До того ж, нейтральний за своїм впливом на людину зелений колір в кінці кожного періоду розвитку архітектурної палітри вкриває архітектурні споруди в районі розміщення будівель з фасадами червоного кольору, компенсуючи вплив останнього на психофізіологію людини, водночас символічно продовжуючи цикл змін в колеристичному середовищі Харкова. Закінчує період розвитку діючий заспокійливо на психофізіологію людини синій колір забудови.

6. Колеристичне рішення архітектурних споруд, характерне для певних архітектурних стилей, в життєвому середовищі Харкова видозмінюється під впливом етно-регіональної колеристичної культури. Так, із кольорових гам, які слугують характеристиками архітектурного стилю в архітектурному середовищі Харкова, вкорінюються лише ті кольори, і в такій послідовності, символічне чи асоціативне значення яких зафіксовано в етно-регіональній колеристичній культурі і пов'язано з певною містоутворюючою функцією. Надалі ці кольори чи їх сполучення стають основою для формування гармонійних кольорових композицій з існуючими чи новими кольорами природного середовища. Ці кольори “вкорінюються” у колеристичне середовище Харкова і надовго “переживають” архітектурні стилі, ознакою яких вони були.

7. Консервативними елементами, які генетично притаманні цій системі, можливо визнати колеристичну гаму з синього, жовтого та ахроматичного білого кольору. Відновлення цих елементів відбувається на протязі всього існування системи, незалежно від зовнішнього впливу. Активними елементами можливо визнати червоний та червоно-помаранчевий кольори, через які система налагоджує зв'язок із зовнішнім середовищем. Так, вплив світового історико-культурного процесу на систему поліхромії міста позначається, в першу чергу, на збільшенні частки елементів червоного та червоно-помаранчевого кольору. Тим самим порушуються зв'язки в середині самої системи, які відновлюються лише завдяки збільшенню частки елементів зеленого, жовто-зеленого та блакитно-зеленого кольорів, які можна вважати адаптуючими елементами кольорової системи. Загалом, ці кольори реалізують такі функції: образно-ідейну, кодової “маркіровки”, виділення композиційних вузлів, орієнтації, гармонійну, комфортну, формоутворюючу, тектонічну та пов'язану з функцією архітектурного об'єкту функції кольору.

8. Автором виявлено, що поетапне втручання світових архітектурних та колеристичних впливів принесло відповідно червоно-помаранчеві кольори Наришкінського бароко, червоні кольори епохи Катерини II, біло-жовті гами російського класи-

цизму, знов червоно-помаранчеві, блакитні, жовті та сірі кольори еkleктики та модерну, ахроматично сірі масиви конструктивізму, сірі та жовті барви епохи сталінізму, сірі кольори спальних районів індустріальної житлової забудови та червоно-помаранчеві і жовто-зелені кольори сучасного періоду. Але, увесь той історичний час характеризує невмирущу тенденцію функціонування традиційної палітри, що коріннями сягає в етнічні колористичні традиції.

9. В цілому, цей процес відбувався як за рахунок природного процесу створення традиційного комфортного життєвого середовища, впливу сусідніх культур, так і завдяки нормуючим втручанням висококваліфікованих адміністративних органів. На цей час необхідно, щоб ці органи керували відтворенням найбільш корисних традицій.

Наведені результати дослідження дозволяють також зробити такі, вперше отримані принципові висновки. З точки зору системного підходу колористичі Харкова у історичному часі та у просторі міста притаманні системні ознаки. Сама палітра колористичного міського середовища у сталі періоди існування міста складаються з елементів, котрі при всіх змінах не тільки у значній мірі зберігаються, але, і це головне, зберігають гармонійні відносини між собою, тобто зберігається принцип структурних зв'язків елементів, а ці факти підтверджують як стійкий характер самої палітри, так і самої структури зв'язків її елементів, що дозволяє стверджувати про існування не деякої множини кольорів, а системоутворюючого елемента, на основі якого вона існує та самовідновлюється у процесі історичних змін. Функції цієї палітри реалізують очікування від неї створення максимально комфортного кольорового клімату та втілення символічного змісту, закладеного у палітру сакральних кольорів. Зв'язок колористичної палітри міста із природним оточенням віддзеркалює його гармонійність, що є яскравим проявом положень В.В. Вернадського про гармонію ноосфери, біосфери та геосфери, та тези Л.Н. Гумільова про етноландшафтну рівновагу.

Крім цього, кольори палітри створюють групу елементів, ізоморфну абелевій групі, якій притаманна внутрішня симетрія. Вона тим більше стверджує стійкість структури палітри. Проведене дослідження відтворило три головні кроки аналізу методу структуралізму (за С. Леві-Строссом), які підтвердили пріоритет системності та зв'язку над елементами, а також тезу Ж. Піаже про формоутворюючий вплив генези на структуру, тобто етноутворюючий вплив принципів етноландшафтної рівноваги на створену структуру та склад палітри.

Водночас, розглянуто соціокультурні фактори, які є проявленням впливу культурного середовища на стан палітри міста, і які активно приймали участь у формуванні змін її складу та структури. У дослідженні відтворено характер цих змін, які за деякий історичний час призводили до подальшого удосконалення колористичного обличчя архітектурно-художнього образу Харкова.

Цим перетворенням притаманна періодичність змін кольорових домінант, які завжди гармонійні до природної та архітектурної палітри, але водночас контрастні до

них, у різних видах пам'яті: короткочасної, оперативної, довготермінової та історичної. Це треба розуміти так, що при одночасному сприйнятті палітри середовища утворюються контрастні гармонійні гамми, що утворює палітра сприйнятого середовища. В інших ділянках середовища реалізується зміна на нову, контрастну до попередньої кольорової домінанти, це ж саме відбувається в історичному просторі та часі, коли нова кольорова домінанта контрастна до попередньої.

10. Вплив сучасних динамічних соціальних та економічних реалій на обличчя міста створює такі колізії, вивчення яких повинно стати об'єктом подальших досліджень, котрі можуть бути підґрунтям нормативних розробок для управління містобудівними процесами.

Список опублікованих праць:

1.Кравець В.Й., Каменський В.І. Красочное лицо города// Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті,-вип. 1.-Х., 1998.-С.11-12.

2.Фоменко О.О., Каменський В.І. Кольоровий світ "Нового стилю" Харкова на початку ХХ сторіччя// Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті,-вип. 1.-Х., 1998.-С.13.

3.Каменський В.І. Организация цветовой среды города// Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті,-вип. 2.-Х., 1998.-С.39.

4.Каменський В.І. Колористика дохристианской архитектуры Украины// Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті,-вип. 3.-Х., 1998.-С.12.

5.Каменський В.І. Колористическое взаимодействие народного костюма и традиционной сельской жилой архитектуры Украины // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті,-вип. 3.-Х., 1998.-С.13-14.

6.Каменський В.І. Колористическое наследие массовой жилой застройки 70-80-х годов // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті,-вип. 4-5.-Х., 1998.-С.42.

7.Каменський В.І. Современные проблемы архитектурной колористики // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті,-вип. 4-5.-Х., 1998.-С.43.

8.Каменський В.І. Колористический образ православных храмов Харькова// Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті,-вип. 6.-Х., 1998.-С.21-22.

9.Каменський В.І. Полихромия деревянных церквей Украины // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті,-вип. 6.-Х., 1998.-С.23-24.

10. Каменський В.І. Поліхромний образ Харківка на живописном полотне конца XVIII столетия // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, -вип.2-3.-X., 1999.-С.19.

11. Каменський В.І. Витоки архітектурної колористики Харкова І-ої половини XIX ст. // Збірка наукових праць. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті, -вип.6-1.-X., 1999-2000.-С.128-130.

12. Каменський В.І. Колористический образ Харківка на рубеже XVIII-XIX столетия // Збірка наукових праць. Науково-теоретичні здобутки Слобідської України: філософія, релігія, культура. -Харків:Курсор.-2000.-С.146-148.

АНОТАЦІЯ

Каменський В.І. Формування колористичного образу архітектури Харкова (версія історичного розвитку). – Рукопис.

Дисертація у вигляді рукопису на здобуття вченого ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01- теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. – Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури. – Харків, 2002.

Дисертація присвячена проблемі формування колористичного архітектурно – художнього образу архітектури Харкова від часу заснування міста до сучасного стану. Проаналізовані зміни, які відбувались в архітектурній колористиці міста під впливом світового історико-культурного процесу. Виявлені у дослідженні закономірності розвитку системи колористичного архітектурно-художнього образу міста, свідчать про існування сталих системотворчих традицій колористичного формотворення. Автором виявлені фактори, що впливають на систему колористичного формотворення в рамках формування архітектурно-художнього образу. Встановлений зв'язок колористичної палітри міста та традицій етнічного колористичного середотворення, що відображає її гармонійність. Водночас, виявлено, що елементи палітри створюють групи яким притаманна внутрішня симетрія.

Ключові слова: колористика архітектури, архітектурно художній образ, система, симетрія, історико-культурний процес.

АННОТАЦИЯ

Каменский В.И. Формирование цветового образа архитектуры Харькова (версия исторического развития). – Рукопись.

Диссертация в виде рукописи на получение ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01- теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры. – Харьковский государственный технический университет строительства и архитектуры. – Харьков, 2002.

В диссертации определена актуальность исследования, связь работы с научными программами, цель исследования, научная новизна и практическая значимость результатов исследования. Актуальность темы обусловлена необходимостью построения научно аргументированного метода управления развитием колористического облика крупнейшего индустриального, научного, учебного и культурного центра Украины – Харькова. Установленные автором закономерности развития системы колористического архитектурно – художественного образа города, говорят о существовании устойчивых системообразующих традиций колористического формообразования Харькова, которые последнее время испытывают разрушительное влияние, с одной стороны от агрессивной серости гигантских крупнопанельных районов – спален, отражающих унифицирующую тоталитарную идеологию, а с другой, от не менее агрессивной кричащей пестроты вторгшихся в ткань города элементов колористики архитектурного дизайна, отражающих рыночную, конкурентную идеологию.

Автор использует для анализа колористического процесса архивные а также литературные исторические материалы и современные колориметрические методы для натуральных исследований.

Автором выявлены факторы формирования системы колористического формообразования в рамках формирования архитектурно-художественного образа города. Этими факторами являются колористические характеристики природной среды региона, психофизиологические механизмы восприятия и адаптации человека к цветовому климату природной среды, этнические традиции колористической культуры, возникшие в процессе этой адаптации, использование строительных и отделочных материалов, конфессиональная принадлежность и другие рычаги идеологического воздействия, административное давление и культурное влияние соседних этнических групп, развитие общества, а также способов производства и строительства. Автором также выявлена сложившаяся и динамично развивающаяся в историческом процессе под влиянием этих факторов система колористической палитры архитектуры города. Установлены элементы этой палитры, их структурные, и как оказалось гармонические связи, определены системообразующие элементы и связи, установлены закономерности их динамических изменений, выявлены функции колористического средообразования. Этими функциями являются: тектоническая, формообразующая, гармонизирующая, комфортная, ориентационная в архитектурном пространстве, знаковая, а также функция цвета, связанная с функциональным назначением архитектурного объекта.

Установлено, что выбор элементов колористической палитры городского средообразования Слобожанщины и Харькова соответствует по структуре сформированной палитры известным исследованным принципам построения цветовой гармонии. Гармоничность традиционных принципов построения палитры архитектурно-художественного образа города складывается в течении длительного исторического времени адаптации социума к среде, а нарушение структуры цветовой гармонично-

сти колористической палитры города происходит в периоды активного вторжения в функционирование городской жизни внешних факторов, будь-то давление государственно-административных нормативных органов, культурных влияний, а также появление новых строительных материалов и методов строительства.

Установленная автором связь колористической палитры города с традициями этнического колористического средообразования отражает ее гармоничность, что является ярким проявлением положения В.В. Вернадского о гармонии геосферы, биосферы и ноосферы, а также тезиса Л.Н. Гумилева об этно-ландшафтном равновесии. Тезис о гармоничности городской палитры Харькова подтверждается тем, что элементы палитры образуют группы элементов, которым присуща внутренняя симметрия.

Ключевые слова: колористика архитектуры, архитектурно-художественный образ, система, симметрия, историко-культурный процесс.

SUMMARY

Kamensky V.I. Formation colorist image of architecture of Kharkov (the version of historical development). - the Manuscript.

The dissertation in manuscript on reception of a scientific degree of the candidate of architecture by speciality 18.00.01-theory of architecture, restoration on architectural monuments. - the Kharkov State Technical University of Construction and Architecture. - Kharkov, 2002.

The dissertation is devoted to a problem formation colorist architecturally - artistic image of architecture of Kharkov from time of establishment of city to a modern condition. The analyses changes which occurred in architectural colorist cities under influence of global historical -cultural process. The laws of development of system revealed in research colorist an architectural - artistic image of city, testify to existence constant traditions forming system traditions colorist formation. The author the revealed factors which influence system colorist formation within the framework of formation of an architectural - artistic image. The established communication colorist palettes of city and traditions ethnic colorist environment formation, that displays its harmonically. At the same time, it is revealed, that elements of a palette create groups which inherent internal symmetry.

Key words: colorist architecture, architecturally -artistic image, system, symmetry, history -cultural process.

Підписано до друку 06.08.02. Формат 60×84/16. Папір друк. 2.

Ум. друк. арк. 1.0. тираж 120. Зам. 756

Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури.

Редакційно-видавничий відділ.

Надруковано на ризографі ХДТУБА.

61002 м. Харків, вул. Сумська, 40.

6 000 000

АВ 52.370

М И С Т.

М И С Т